

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Leodivm Ecclesiae Cathedralis

Rausinus, Stephanus

Namvrçi, 1639

Capvt Decimvm Septimvm. De Pontibus & Itineribus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11818

à Scabinis in fauorem popularium, & Ecclesiæ Principisque detrimentum exiuit. Mirarer (indignor maxime) tam fracto tunc temporis fuisse homines animo, qui vt popello placerent, aut mortem comminatum effugerent has composuere fabulas: nisi nuperrima obuersarentur oculis, decuplo deteriora. Aliter Papinianus, in causa longè dispare, quem illos imitari oportuisset, dum eiusdem sequuntur doctrinam: qui occiso per Bassianum Imperatorem Geta iussus in Senatu, & apud populum facinus diluere, imperterritus respondit, Non tam facile parricidium excusari posse, quàm fieri; maluitque ceruicem subdere securi, quàm vitæ sanctitatem probrosa oratione polluere.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De Pontibus & Itineribus.

IN Compromisso & Arbitramento Pontes à Muris & Fossatis non seiunguntur, quod æquè ad Principalem pertineant iurisdictionem. Flumina enim inter Regalia numerantur, & illius est fluios Pontibus sternere, cuius sunt fluuij. Vnde responsum emanauit Scauolæ, Quæsitum est an is qui in vtraq; ripa fluminis publici domos habet Pontem priuati iuris facere posset? Respondi non posse. Quod de fluminibus publicis intelligendum venit. Nam flumen priuatum nihil differt à cæteris locis priuatis. In flumina Publica iurisdictionem, & de ijs disponendi facultatem Imperator sibi reseruauit, ideoque
Prin-

Princeps Leodiensis plenè de Regalibus à Cæsare inuestitus, eam iurisdictionem & potestatem habet. Ad quod facit illud Pomponij, Quo minùs publico ex flumine ducatur aqua nihil impedit, nisi Imperator, aut Senatus vetet, si modò ea aqua in vsu publico non erit. Sed si aut nauigabile est, aut ex eo aliud nauigabile fit, non permittitur id facere. Ex nauigabilibus scilicet, aut ex quibus nauigabilia fiunt non licet aquam ducere, nisi Princeps nonobstante lege concedat, dispensando contra legem; & ex non nauigabilibus ductum aquæ potest Princeps pro arbitrio suo prohibere. Nunquid & Pontium constructura Episcopis debetur? Doceor ab Ægidio aureæ Vallis Religioso primam laudem Reginaldo deferendam, qui fuit quinquagesimus Tungrorum, & vigesimus primus Leodiensium Episcopus. Hic Reginaldus (quem Ducis Bauariæ filium fuisse constat) super fluuium mosam difficili admodum, atque sumptuoso labore Pontem maximum extruxit, quo Transmosana Urbis regio Cismosana, magna vtriusque commoditate, iungitur. Inædificauit insuper duos alios etiam lapideos pontes ad Insularum aditum pro facili Ciuium inuicem commeatione, & Vrtam fluuiû quarto Ponte opportunum transeuntibus præstitit. Quod si Traianus immortalis gloria dignus à Dione Cassio traditur eo quod lapideum Pontem in Istro fecerit, cui cætera illius opera vix adæquari possint. Ob id quod essent viginti ex quadrato lapide Pylæ, quarum altitudo centum & quinquaginta pedum præter fundamenta haberetur, latitudo sexaginta pedes contineret, distarent autem inter se centum & septuaginta pedibus, Fornicibus

bus verò coniungerentur, sic vt supputatione facta latitudo ibi fluuij, licet quàm alibi eocircà arctioris, fuerit paulò minùs vnus miliaris. Neque assequi se posse scriptor dicat quàm ratione, quòue artificio in tanta gurgitum altitudine, tam præcipiti & verticoso fluuio, columnæ extrui, & fundamenta potuerint stabiliri. Et si Pons Arcuum (id nomen Ponti Leodiensi, qui interlabentem Mosam tegit) non magis sit cum Ponte Traiani comparandus, quàm Mosa cum Danubio, & multò minus eo loco quo erat extructus, in confinio nempe Valachia & Transilvania, vbi magnum & verticosum est flumen, & fundus ipse infidus & limosus; nihilominus necesse est vt vel Inuidia ipsa fateatur, Reginaldi Principis arduum, magnum, sumptuosumque fuisse opus, eo præsertim loco, vbi altus & latus Mosa rapidè deuoluitur. Legibus silentibus loquacior lingua omni ratio naturalis eloqueretur Pontes publicos non Ciuium & subditorum, sed Principum esse debere. Prouinciæ & regna pro finium suorum limitibus persæpè flumina habent, & intima Prouinciarum non rarò aliis fluuiis irrigantur, quibus si promiscuè imponi Pontes possent, & non solos Principes ea cura & facultas tangeret, nudarentur latera regnorum, & hostibus ad peruadendum aperiretur aditus. Et perplexa admodum est erigendorum Pontium quæstio. Ponte Danubium idè Traianus coniunxerat vt expeditiùs, vel non glacato amne, præsidia facultas traducendi foret, quoties Romani qui trans Danubium agerent à Barbaris bello & armis vexarentur. Cæterùm contraria ratio Adrianum proximum Traiani successorem mouit. Si quidem is veritus ne pulso

pulso Romano præsidio, aut oppressis legionibus feræ & indomitæ gentes factò aditu ea loca inuaderent quæ cis Danubium sunt, Mæsiamque subinde popularentur, estructuras & fornices quantæ super aquam eminebant demoliri iussit. Ancus Martius, Ponte sublicitum primum in Tyberi factò Ianiculum Vrbi coniunxit: post expulsum Tarquinius Superbum Persena Hetruscorum Rex Romam infesto exercitu veniens per sublicitum hunc Pontem irrûpisset, nisi vnus vir Horatius Cocles positus fortè in statione Pontis in primum illius aditum tetendisset, & obuersis cominùs ad ineundum prælium armis impetum hostium sustinuisset, dum interim ciues pontem à tergo interrumpunt. Germanico aduersus Arminium moliente, & iniquis locis pugnam capescere coacto, ad famam circumuenti exercitus & infesto Germanorum agmine Gallias peti, trepidantibus Vbiis, ni Agrippina Germanici vxor impositum Rheno pontem solui prohibuisset, erant quî id flagitium formidine auderent, sed fæmina ingens animi munia Ducis per illos dies induit, militibusque, vt quis inops aut saucius, vestem & fomenta fuit dilargita. Xerxes qui septingentis armatorum Persarum millibus, & alijs trecentis millibus auxiliariorum, Græciæ toti insultauerat, magna exercitus sui parte mutilatus arreptam fugam accelerauit, astu Themistoclis deceptus, ne Pons quem in Abydo velut maris victor fecerat, prius à Græcis euerteretur, quàm traicere potuisset. Apud Romanos nō singulari tantùm cura Pōtes curabantur: sed præscriptis cæremoniis & carminibus Pontifices in huius sublicij Pontis refectione vtebântur.

vnde Varro putat Pontificem à Ponte faciendo dictum. Quem Pontem refici, non ex integro fieri mos erat: vt de nane Argo traditur Heroum Argonautarum vectrice, quæ per multa sæcula stetit refuta & refarcita. Quæ de flumine publico dicta sunt, id de Regalibus esse, conferunt ad multa. Mosam fluuium, qui Leodium diuidit, esse Principis, cui, dum in fidem admittitur, Regalia maiora & minora Cæsar impertitur. Telonium itaque, si quod naues pendunt dum Mosâ feruntur sub Pontem Arcuum, de iure ad Principem tantum spectare, & ex mera liberalitate Ciuitatem partem illius accipere. Institutionem deinde Nauium Publicarum, vulgò Mercatoriarum, ad Principem itidem pertinere, neque vllum esse Magistratui Ciuico ius sese quoquo modo immiscendi. Et quod si Nauim Meritoriam quæ Leodio Traiectum vadit certis septimanæ diebus ad Societatem armatam Seniorum Sagittariorum attinere, & Leodio Huum ad Iuniorum Centuriam spectare circumfertur, Principi & Capitulo Primario eam gratiam ambæ Centuriæ debent acceptam ferre. Non pauca Imperatorum sanctiones id præmonstrant. Constantini in titulo de Nauicularijs seu Naucleris, Nullam vim oportet naucleros sustinere delegatas species annonarias transferentes, sed venientes ac remeantes omni securitate potiri, decem librarum auri multa proponenda iis qui eos inquietare tentauerint. Theodosij & Valentiniani, Iudices qui in partibus Dioceseos suæ onusta nauigia cum prosperior flatus inuitat sub prætextu hyemis immorari permiserint, vna cum municipibus & corporatis eiusdem loci, fortunarum propriarum feriantur

riantur dispendiis. Arcadii & Honorij de Nauibus non excusandis, Multi naues suas diuersorum nominibus & titulis tuentur: cui fraudi obuiantes præcipimus, Vt si quis ad euitationem publicæ necessitatis titulum crediderit opponendum sciat nauem esse fisco sociandam: Nam vt priuatos quoque non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum esse non sinimus: cum omnes in commune si necessitas exegerit, conueniat vtilitatibus publicis obedire, & subuectionem sine dignitatis priuilegio celebrare. Valentiniani, Theodosij & Arcadij de Nautis Tyberinis, Quodcunque nauigium in alueo Tyberis inuenietur, competentibus & solitis obsequiis mancipetur; ita vt nulla dignitas, aut priuilegium ab hoc officio vendicetur. Cum flumina Publica sint illius Principis per cuius territorium fluunt, & qui in eo Regalia habet, iura com meatuum & stationum nauium, sunt consequenter eiusdem; non minùs quàm cætera territorij emolumenta. Ottonis Secundi, Ottonis Tertij, Henrici Secundi, & Henrici Quarti Imperatorum Diplomata sæpiùs in hoc volumine citata, lumen pro antiquitate non modicum pariunt. Otto Dominicæ Incarnationis anno 981. octauo Idus Ianuarij antecessorum Cæsarum gratiam corroborans, Imperiali præcipit edicto, vt nullus Comes, nullusve Iudex, nisi cui Episcopus commiserit, audeat potestatem exercere per vniuersas possessiones Ecclesiæ Leodiensis, aut *Reditus de Statione Nauium exigere*. Otto Tertius anno 985 Nonis Iunij confirmat, Quod ab antecessoribus fuerat Ecclesiæ Tungrensi vel Leodiensi concessum, Vt nullus Comes vel sub Comiteagens, vel Iudex, aut ex Iudiciaria po-

testate, exceptis eis qui ab Episcopo fuerint suffecti, possit *Reditum de Statione Nauium exigere*. Henricus Secundus anno 1006 quarto Idus Iunij præceptum Ottonis Secundi prædecessoris & consanguinei sui renouat, & firmissimè iubet, Vt deinceps nullus Comes, nullus Iudex, nisi cui Episcopus commiserit, *De Statione Nauium, vel de qualibet alia re telonia exigat*. Henricus Quartus anno 1070, septimo Calendas Iulij, agnoscens Henricum Tertium & Henricum Secundum, idem impertitos, mandat, vt deinceps nullus Comes, nullusve Iudex nisi cui Episcopus commiserit, in vlla loca Ecclesiæ Leodiensis ingredi audeat, ad *de Statione Nauium, vel de qualibet alia re telonea exigenda*. Cæsares prohibendo ne quis iniussu Principis Leodiensis per Leodiense territorium, reditum aut teloneum vllum de Statione Nauium exigat, fatentur eo ipso, conceduntque, Principem exigere posse, quia Regalia scilicet habet. Nam non sufficeret eum esse territorij Dominum, fluminumque publicorum interlabentium, nisi vnà possideret Regalia. Hinc quæ in Mosa, & aliis fluuiis molendina construuntur, non nisi auctore aut permittente Principe fiunt. Hinc ius piscandi in fæcundo squammati gregis Mosa ab eodem Principe debet procedere (nisi particularium locorum Domini, vt Ecclesiastica aliquot Collegia noui, & nominatim Abbatiam Hubertensem in suo Vice-comitatu de Anseremia) speciali fauore aut largitione antiquitùs doceant acquisiuisse. Cuius rei non leue censetur argumentum immemorialis possessio. Licet enim facultas piscandi in portu fluminibusque dicatur à Iurisconsultis iure quodam naturali omnibus

nibus esse communis, ex generali nihilominus consuetudine, quæ iura naturalia infimi generis potest ex causa moderari, Principes piscationem in fluminibus Publicis interdicerere aut restringere possunt: vt & venationes in saltibus & locis publicis vetare. Peculiare interim plerique istud in venatione esse volunt, quod tametsi eadem naturali concessione videatur ab initio facta promiscua, attamen quia Magnates eam iure Regalium præscripsisse aut obtinuisse contendunt, solique exercuisse ad subditorum exclusionem, licere iisdem præcipere suis subditis ne in propriis quidem fundis venentur. Venatio certè Principibus viris omnium maximè conuenit, cum sit rei militaris simulacrum, & meditatio rerum bellicarum: exercitatio frugalitatis, & abstinentiæ magistra, animi à negotiis remissioris, si non defessi, restauratio, & ad laborum patientiam continua eruditio, omnibus sæculis, omnibus gentibus magnis Principibus fuit oblectamento. Cyro apud Persas: Alexandro Magno apud Macedonas; qui in saltibus & nemoribus regionis Bazaniæ cum toto exercitu feras nobiles agitauit, quatuor millia deiecit, & in ijs propria manu Leonem inusitatae magnitudinis. Philopœmenem Græcorum Ducem expertissimum, perpes venandi studium reddidit. Cæsar venationes populo per quinque dies edidit. Augustum animi laxandi causa sæpiusculè hamo piscatum ferunt. Adrianus Imperator venationis cupiditate ad periculum vsque, & plusquam satis erat, tenebatur; nam inter venandum confracto humero & crus penè contriuit. Ab eiusmodi exercitatione eum comparasse reor, quod vicena millia pedibus armatus

ambularet, mediis frigoribus & tempestatibus, nunquam caput teget. Adijcerem Domitianum & Commodum, si vita in aliis responderet. Quod ille centenas varij generis feras sæpè in Albano secessu spectantibus plerisque confixerit, ita etiam quarundam capita ex industria figens, vt duobus ictibus quasi cornua effingeret: Et nonnunquàm in pueri procul stantis præbentisque pro scopo dispanfam dextræ manus palmam sagittas tanta arte dirigens, vt omnes per interualla digitorum innocuæ euaderent. Hic (teste Lampridio) ferarum diuerfarum manu sua occiderit multa millia: & tantarum ad eas conficiendas virium, vt elephantum conto transfixerit, & Orygis cornu hasta transmiserit. Parthorum Regibus ita frequens, & in quotidianis quasi delitiis saltuosa hæc voluptas, vt ab ea præterquàm in maximo luctu non supersederent. Exteros & barbaros Reges ad nuntium mortis Germanici indoluiffe Tranquillus referens ait: Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorum capita rasisse ad indicium maximi luctus: Regum etiam Regem & exercitatione venandi & coniectu Megistanum abstinuisse, quod apud Parthos Iustitij instar est. Longiùs efferor occasione pontium, quorum constructio non Leodij tantùm sed in aliis Oppidis authoritatem semper principalem prærequiuit, habuitque. In Oppido Hoyensi insignis ille Pons lapideus qui veterem urbem nouæ iungit, anno 1294 auspiciis Principis Hugonis de Cabilione sumpfit exordium: aureo numismate Florentino ad primum fundamenti lapidem superiecto. Leuiusculum est, sed rem leuem annales non tacuere. Temporibus Arnoldi Hornæ,

næ,

næi, anno nimirum 1379, eiusdem, Capitulique auctoritate pons ligneus iuxta Vifetum fuit extractus, quo promptius faciliusque Vifitensibus posset iri in auxilium. Pridem antea pons ibidem extiterat: qui fuerat non erat, qui fuit non est: quis scit, an non erit? In Orbem aguntur rotanturque cuncta, Si Platoni assentimur; multa si veritati. Dum Henricus Quartus (Tertium faciunt, qui Henricum Aucupem inter Imperatores non numerant) diris Pontificiis expositus, & Henrici Quinti filij armis impetitus sub vndecimi sæculi initium Leodium confugit, iam tunc Pons Vifetenfis celebrabatur: patre enim Leodij pasca celebrante, filius Aquisgranum venit, præmissa ad præoccupandum Pontem magna militum turma; sed genitor Oberti Episcopi auxiliaribus copiis subnixus per suos præuenit, & non sine cæde occupatores repulit, illosque & filium transitu prohibuit.

In Ciuitate & Leuca Bannali Itinera Publica seu Viæ Publicæ etiam ad Episcopum & Ecclesiam Leodiensem pertinent: non tantum directo, sed etiam Vtili dominio. Directo quia Princeps est, & merum mixtumque imperium habet, & via Publica Regalibus annumeratur. Vtili, quia solum est Ecclesiæ Leodiensis, & ob id Canonici Fundiariorum, imò Trifundiariorum apellatione censentur. Propter quod vtile dominium, strictiore vocabulo Fiscales & Dominicales viæ dici magis possent, quam Publicæ, iuxta mentem Vlpiani, qui interdictum Ne quid in itinere publico fiat, non putat ad ea itinera pertinere quæ sunt in fisci patrimonio. In his enim, inquit, neque facere quicquam, neque prohibere

bere priuatus potest. Res enim Fiscales quasi propriæ & priuatæ Principis sunt. Igitur si quis in his aliquid faciat, Præfecti iudices erunt. Publici itineris seu viæ nomen interim hîc retinebo. Principem sub dictione Publici intelligens; tum & altero sensu, quod horum Dominicalium itinerum publicus sit vsus. Nemo ire quenquam publicâ prohibet viâ. In tantum, quod viam publicam populus non vtendo amittere non potest; vt Iabolenus respondit. Viam Publicam, iuxta eundem Ulpianum, dicimus, cuius solum publicum est. Solum, inquam, publicum, relictum ad directum certis finibus latitudinis ab eo qui ius publicandi habuit. Nam ex lege duodecim Tabularum, latitudo viæ in porrecto debet esse octo pedum, & in anfractu seu vbi est flexus viæ, pedum sedecim. Publicas vias Græci Regias, & Basilicas, Romani Prætorias, Militares, & Consulares vocant. Ad publicæ viæ probationem non sufficeret probare quod publicè & vulgò ab omnibus longo tempore per eam itaretur, sed (vt Renerus Sixtinus rectè in suo de Regalibus tractatu annotauit) vltra probandum, quod solum sit publicum, & iter illud nos in Urbem aut Villam ducat. Publicis aggregantur Vicinales, quæ in Vicis sunt vel in Vicos ducunt: maximè si memoriam hominum excedant, etiamsi ex agris priuatorum collatis factæ sint. Sed inter eas (vt ait Paulus) & cæteras vias Militares hoc interest, quod viæ militares exitum ad mare, aut in Urbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habent: harum autem Vicinalium viarum dissimilis est conditio: nam pars earum in militares vias exitum habent, pars sine vlllo exitu inter-

morium.

moriuntur. Quia itinera sunt Principis, multa; & alia
 iura iurisdictionalia ibi delinquentium aut transeun-
 tium, ei debentur. Et hoc ratione Dominij directi.
 Intuitu autem Dominij, utilis, quæ intra & extra terram
 illic nascuntur eiusdem pariter esse deberent. Neque
 refert quod priuati qui ædes aut fundos iuxta vias pu-
 blicas possident ad refectionem illarū conferre tenean-
 tur. Relectio enim idcirco de communi fit, quia vsum
 vtilitatemq; cōmunem habet. Ædiliū Curulium mu-
 nus est vt viæ adæquentur, Curent vt nullus eas effo-
 diat, neque subruat, neque construat in viis aliquid. Non
 permittant rixari in viis, neq; stercorea proijcere, neque
 morticina, neque coria iacere. Construat autem vias
 publicas vnusquisque secundum propriam domum, &
 aquæductus purget qui sub Dio sunt, & construat ita
 vt non prohibeatur vehiculum transire. Ita lege de viis
 publicis sancitur. Viæ Basilicæ & Consulares totius
 Italiae finiebant in Columnam vnā auream in foro
 Romano statutam, quam Augustus posuit, volens ab
 ea currere mensuras: Milliarium vocabatur, eratque
 vmbilicus, aut quasi Urbis. Inter Romana Admiranda
 fuere Viarum publicarum glareæ, aut silice stratarum
 munitiones: quæ erant plurimæ, & ad longissima spacia
 excurrerant. Appiæ viæ longitudinem (Flaminia non
 erat minor, quæ Roma Ariminum vsque, & inde Aquī-
 leiam ducebat) quanta æuo fuit Augusti (nam Appius
 illam vltra Capuam non extendit) Iustus Lipsius, Sol
 vbiq; & nusquam Lippiens, tradit fuisse circiter mil-
 liariorum trecentorum quinquaginta. Tali latitudine
 (teste Procopio) vt duo currus ex aduerso obuij liberè
 possent

possent peruadere & commeare. Vt proniore credulitate Babyloniorum murorum in cacumine latitudinem apud ea de re scribentes legam: qui cubitis quinquaginta alti, turribus ad denos insuper pedes eminentibus, latitudine triginta duorum pedum spacium amplectebantur, vt quadrigæ sine periculo inuicem occurrerent. Appia ex durissimis silicibus, incisione quadratis aptè & in ordine locatis inuicem ita connexis coherentibusque erat composita & vtrimque marginata, vt silices, assiduis licet plaustris iumentisque per tot sæcula attriti, immobiles integrique persisterent. In marginibus alij erecti & commodi lapides eminebant: quidam, iique crebriores, in quibus insidere fessis, onera reclinare, aut & ascendere ex eis in equum fas esset: alteri rariores, qui vt Columellæ extabant, & notis numerorum incisi milliaria notabant. Grande itinerantibus, peregrinantibusque, quæ adiumentum, quæ solatium. Decedo de itinere & via, vbi subiecero Imperatoriam legem de Sacrosanctis Ecclesiis latam, Ad instructiones itinerum, pontiumque etiam diuinas domos & Venerabiles Ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus, quia non est inter sordida munera numeratum. Hinc scribit Rebuffus Ecclesiam & Clericos de consuetudine ad Pontium, itinerum, & murorum refectiones contribuere, duobus concurrentibus. Vno, cum reparatio fit ad necessitatem, non ad splendorem & decus Urbium. Altero, dummodo Ecclesiæ aut Ecclesiastici ibidem bona temporalia possideant. Si itidem pro coronide adiecero, quod etsi viæ publicæ in iure & tutela Imperatoris existant, vel illius, cui inibi Regalia sunt

sunt concessa, tamen delictorum in via publica admif-
 forum cognitio, correctioque ad eum spectet qui in loco
 merum mixtumque Imperium, etiam sine aliis Regali-
 bus, obtinet. Et ad illos pertinere in via publica iuris-
 dictionem, qui eam habent circum circa.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

De Locis Communibus.

Difficile est propriè communia dicere: Quandoquidem
 Arbitri Itinerum & Locorum communium dati
 cognitores, ea quæstione velut implicatiore postposita,
 promiscuam emolumentorum vtriusque fecerint parti-
 cipationem. An communia eadem sint quæ publica?
 Non existimo. Neque tamen ob rationem Vlpiani, in-
 quientis, Bona Ciuitatis abusuè publica dici: sola enim
 ea publica sunt, quæ populi Romani sunt: cui Caius
 conuenit, Nam publica appellatio in compluribus causis
 ad populum Romanum respicit: Ciuitates enim pri-
 uatorum loco habentur. Verùm quia communia hoc
 loco à publicis differunt. An latissima significatione,
 quâ inter publica habentur, quæ sunt in vsu publico
 Ciuitatum, vel etiam si in vsu publico non sint, ita ta-
 men appellantur, quia Ciuitatum sunt? Quo sensu idem
 Vlpianus inquit, Inter publica habemus non sacra, nec
 religiosa, nec quæ publicis vsibus destinata sunt, sed si
 quæ sunt Ciuitatum velut bona: vt peculia seruorum
 Ciuitatum procul dubio publica habentur. Eo signifi-